

blagajnu koja se nije punila jer nije bilo novih osvajanja. Uskoro su se pobunile galske i španjolske legije te su se zajedno s Pretorijanskom gardom okomile na Nerona koji je uskoro pobjegao iz Rima. Prema Abbottovoj priči, Nerona je ubio jedan od njegovih sluga nedaleko od Rima (str. 89-165).

Uz nekoliko crno-bijelih ilustracija manjeg formata i prikladnog sadržaja, knjiga sadrži i zadovoljavajuću kronologiju Neronova života i poprilično pojednostavljeni shematski prikaz obiteljskoga carskog stabla julijevsko-klaudijevske dinastije.

Iako se Abbottovo djelo ne može podičiti rječnikom dostojnim modernih znanstvenika, ipak je vrijedno čitanja. Na malo je stranica i jednim sasvim razumljivim diskursom uveo čitatelja u zanimljivi svijet zlatne i dekadentne rimske povijesti. Sasvim razumljivo, djelo nema težinu ozbiljne povijesne studije ili biografije, što mu ni nije bila namjera, ali je vrijedno pregledno štivo i početna literatura za upoznavanje s problematikom cara Nerona i njegova (našega) Rima.

Matija SINKO

Priča o dugome umiranju „plave“ dubrovačke krvi

Stjepan Ćosić – Nenad Vekarić, *Dubrovačka vlastela između roda i države. Salamankezi i sorbonezi*, Zagreb – Dubrovnik: HAZU – Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, 2005, 232 str.

Ranonovovjekovna priča dubrovačke povijesti najčešće započinje priču opisom jadranske arkadije između Lava i Zmaja u kojoj živi dubrovačka elita od sjajne diplomacije i njegovane knjige u veličanstvenim i neprobojnim zidinama Grada. Takva je povijest nesklona pričama o vlasteli, nositeljima slavne dubrovačke državnosti, i njihovu životu u bolesno dugom i sigurnom umiranju od predaje o kvarenju ili nekvaranju plave gosparske krvi.

Cjelovitu priču o prebrojavanju plemenitih dubrovačkih krvnih zrnaca, čime se vlastela stoljećima bavila u Gradu, dobili smo konačno 2005. godine od Stjepana Ćosića i Nenada Vekarića, dvojice ponajboljih poznavatelja dubrovačke prošlosti naše današnjice. „*Dubrovačka vlastela između roda i države. Salamankezi i sorbonezi*“ drukčije su od uobičajenoga o „slavnoj“ Dubrovačkoj Republici, pa su i opjevane Gundulićeve – ili Gondoline, po autogramu – riječi da se „čista ljepota“ dubrovačke slobode i nezavisnosti ne može platiti „ni srebrom, ni zlatom, ni ljudskim životima“ umnogome upitne ili unajmanje zvučale su drukčije od današnje pridavane poante. Ćosić i Vekarić pokazali su da obiteljskoga mira i uživanja u „čistoj ljepoti“ dubrovačke svakodnevice nije ni najmanje bilo, jer su dubrovačke gosparske obitelji bile zakrvljene međusobno od početka 17. stoljeća pa do smiraja same Republike. Pa jesu li nas gopari nečim završavali?

Dubrovčani su svoje prošlosno svakodnevije živjeli u zbilji kako su znali i umjeli. Oni, za razliku od nas, nisu vlastite živote izjednačavali s neprobojnim zidinama Grada, sa sjajnom diplomacijom i brižno njegovanom knjigom. Mi im ne vidimo ni ne želimo vidjeti ni vlastoručna potpisa koji glasi: Bassegli, Benessa, Binciola, Bobali, Bona, Bonda,

Bosdari, Caboga, Cerva, Clasci, Ghetaldi, Giorgi, Gondola, Gozze, Gradi, Luccari, Menze, Natali, Palmota, Pozza, Resti, Sorgo, Tudisi, Zamagna. Vidimo ga samo u slovnom nizu: Basiljević, Benešić, Binčulić, Bobaljević, Bunić, Bundić, Božidarević, Kabužić, Crijević, Klačić, Getaldić, Đurđević, Gundulić, Gučetić, Gradić, Lukarević, Menčetić, Natalić, Palmotić, Pucić, Rastić, Sorkočević, Tudišević, Džamanjić itd. itd. Dubrovnik je živi grad i nije ni ranonovovjekovna povjestnica ni starija hrvatska književnost. U njemu se živjelo, živi se i živjet će se. U Dubrovniku se rađa i umire. Uz bezbroj dobrih, postoji i bezbroj loših strana dubrovačkoga života s ljudima sklonim svadama, podmićivanjima, ubojstvima, *izdajama*.

Za povijest je Dubrovnika simptomatična upravo posljednja dekadentna riječ jer je izdajom – nerješivom, ukletom i prokletom zbiljom, najpodmuklijom od svih mogućih ljudskih zloča – bila opterećena u svakodnevlju 17. i 18. stoljeća. Dubrovačko izdajničko prokletstvo je agens ove sjajne knjige. Razotkrila je izdajničku ćud dubrovačke vlastele koja je od 1612. kopala jamu sebi-drugomu-Republici te je, postavši povijesno ideološki nepremostivom, srozala Dubrovnik u jamu propasti mnogo ranije od žalopojne 1808. godine.

Jama „Raskola dubrovačkog patricijata“, koja je ovjekovječena u prvome i temeljnom dijelu knjige, stihijski se širila i ostavila dubok politički i ideološki jaz u strukturi Dubrovačke Republike (str. 9-102). Korijen dvjestogodišnjega raskola dubrovačkog patricijata autori pronalaze u ubojstvu utjecajnoga dubrovačkog diplomata Frana Gondole 1589. godine. To je ubojstvo iz obiteljske tragedije preraslo u rodbinski, gosparski, svedubrovački problem i rascijepilo dotadašnje jedinstvo dubrovačkog patricijata. Uvedena je oligarhija klana ubijenoga Gondole Gondola-Bona-Bobali-Resti koji je protjerao i razvlastio ubojčin klan Bobali-Resti-Giorgi. Porazena rodovska skupina pokušala je izvršiti udar na Gundulićev klan. Prognani gospari Jakov Giorgi i Jakov Resti uključili su se u protuosmanske planove savojskoga vojvode Karla Emanuela I. i pokušavali u njih uplesti i Dubrovačku Republiku. Nakon uhićenja 1612. godine, zaprijetila im je smrtna kazna. No na presudi rođaci urotnika uspjeli su izvršiti veliki obrat. Kazna im je najprije ublažena, a uskoro im je omogućen i bijeg. Nastao je konačan nepremostiv razdor između rodbine osuđenika koji se otada stavljaju u *zavjereničku* struju „protuosmanske“ orijentacije i tužitelja koji se ubrajaju u *pragmatičnu* struju „čuvara“ Republike. Većina neutralnih obitelji postupno se priklonila zavjereničkim rodovima koji će u 18. stoljeću prema španjolskom sveučilištu dobiti naziv *salamankezi*. Ta će rodovsko-politička struja demografski dominirati u Senatu do druge polovice 18. stoljeća, a raspodjelu u najvažnijim tijelima vlasti vršila je do 18. stoljeća u stanovitom konsenzusu s inferiornom rodovskom skupinom. Tek će se na kraju Republike omjer snaga moći u Senatu izmijeniti u korist potisnute struje, nazvane prema pariškom sveučilištu *sorbonezi* kojoj će se nakon „velike trešnje“ 1667. priključiti dobar dio „novoga“ plemstva.

Iako se „krvno“ oblikovanje dviju skupina statistički može izračunati na temelju genealoških veza, gotovo je nemoguće protokom povijesti svaki put znati političko i ideološko stajalište pojedinca pa čak i roda. Budući da su vijesti o političkim razlikama salamankeza i sorboneza veoma rijetke, može se zaključiti da su njihova politička stajališta bila neujednačena i nekonzistentna. Prvotna ideološka komponenta „čuvara“ i „zavjerenika“ Republike izgubila je na značenju već nakon potresa 1667. kad su obje rodovske skupine krenule u bespoštednu borbu za vlast postavljajući u političke programe tek aktualne interesne i životne probleme. Dvije zatvorene skupine nisu se miješale tijekom cijeloga

18. stoljeća, ali se u nesmiljenoj borbi mijenjao dotadašnji model vladanja. Nestalo je stabilnoga izbornog postupka i konsenzusa za najviša tijela vlasti tako što je dominantna salamankeška skupina doslovno podčinila inferiorniju sorbonešku grupaciju. Međutim, zbog tvrdoga stava o „čistoj krvi“ salamankezi bili osuđeni na odumiranje, pa je svaki mješoviti brak povećavao broj sorboneza i smanjivao broj salamankeza.

Bez obzira što su od sedamdesetih godina 18. stoljeća sorbonezi postali brojnija skupina, ne uspijevaju u sljedećih tridesetak godina nametnuti vlast jer su salamankezi promptno uspjeli promijeniti izborni sustav koji ih nije mogao nadglasati. No demografski su se iscrpili u stoljetnoj borbi za očuvanjem prevlasti. Kada si ni institucionalnim mjerama salamankezi nisu više mogli osigurati dominaciju, sorbonezi nisu imali snage jer je Republika zakoračila u 19. stoljeće u kojem je nakon samo nekoliko godina nestala s političke karte Europe. Društveni i politički poredak Dubrovačke Republike dokraja je ostao taocem oligarhijskoga sukoba dviju anakronih plemićkih koterija. Možebitne prosvjetiteljske ideje nisu se nikada uspjele uvući u dubrovačko građanstvo pa je zaokret nastao tek s dolaskom „vanjske“ sile, francuskih vojnika u Grad. Posljednji salamankeški „čistunac“ bio je Nikša Matov Gradi koji je umro desetak godina prije Vojnovičeve nostalgične „Dubrovačke trilogije“ 1894. godine.

U drugome dijelu knjige „Rodovi, *casate*, pojedinci“ autori su demografskim tablicama, heraldičkim znakovljem i vrsnim tekstom popratili dubrovačke rodove, *casate* i značajnije pojedince (str. 103-220). Iznijeli su kratku povijest svake dubrovačke *casate* ili vlasteoske obitelji s plavim, crvenim ili crnim trokutićem pokraj svakoga člana ovisno o tome je li pripadao salamankeškoj, sorboneškoj ili neutralnoj struji. Pritom su donijeli i grbove dubrovačkih vlasteoskih obitelji, ponegdje i po prvi put u hrvatskoj znanosti, čime su svoju tvrdo ukoričenu, bogato opremljenu i vrsno napisanu knjigu ubrojili i u najbiraniji bibliografski popis za proučavanje naše heraldike.

Knjiga „Dubrovačka vlastela između roda i države“ uspješno je detektirala dramatični trag dugotrajne borbe dubrovačkoga plemstva za upis u povijesnu zbilju unutar veličanstvenih zidina naizgled mirne arkadije oboružane diplomacijom, trgovinom i umjetnošću.

Ivan BOTICA

Zbornik u čast profesora i akademika Tomislava Raukara

Raukarov zbornik. Zbornik u čast Tomislava Raukara, ur. N. Budak,
Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu/Odsjek za povijest
– FF-press, 2005. [2006.]

Naš najistaknutiji medievist, profesor Tomislav Raukar, povodom plodnoga znanstvenog i nastavnog rada – koji traje više od četrdeset godina – od svojih je prijatelja, kolega i učenika dobio na dar uistinu voluminozan i vrlo lijep zbornik radova.

Tomislav Raukar rođen je 29. prosinca 1933. u Starom Gradu na otoku Hvaru. Zarana odlazi s rodnoga otoka u grad Split gdje završava osnovno i srednjoškolsko obrazovanje

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU
ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RADOVI 39

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOGA FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

 FF press

ZAGREB 2007.

RADOVI ZAVODA ZA HRVATSKU POVIJEST
FILOZOFSKOG FAKULTETA SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

Knjiga 39

Izdavač

Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
FF-press

Za izdavača

Miljenko Jurković

Glavni urednik

Borislav Grgin

Uredništvo

Ivo Goldstein
Boris Olujić
Mario Strecha
Božena Vranješ-Šoljan

Tajnik uredništva

Hrvoje Gračanin

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb,
Ivana Lučića 3, HR-10 000, Zagreb
Tel. ++385 (0)1 6120 150, 6120 158, faks ++385 (0)1 6156 879

Časopis izlazi jedanput godišnje

Ovi su Radovi tiskani uz financijsku potporu
Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa Republike Hrvatske

Naslovna stranica

Iva Mandić

Računalni slog

Boris Bui

Lektura i korektura

Ivan Botica

Tisak

Tiskara Rotim i Market, Lukavec

Tiskanje dovršeno u listopadu 2007. godine

Naklada

400 primjeraka

